

Gammelbrovej

(St. Granløse /)

En af de 7 vejbroer over *Kalveå*, der udspringer nord for Andelslandsbyen 'Nyvang', løber over Lille Grandløse, vestpå til Butterup og forenes med *Tuse å* og derefter ud i fjorden. Mange *vad* og *spang* har tidligere ført over åen.

Selve vejen er i dag færdselsmæssigt afbrudt for gennemkørsel på grund af broens materielle tilstand og dermed delt i et langt østligt forløb og et kort vestligt, der rummer indkørslen til 'Holbæk Skydecenter' (Holbæk Skytteforening).

Gartnerhaven

(Vipperød / 2001)

Her lå tidligere gartneri/planteskole.

Vejens navn erindrings om det 'kæmpeforetagende', der engang var. Erindrings om den tid, hvor store dele af Vipperød/Arnakkeområdet og dets befolkning med dens mange, mindre lodder var berørt af Eigild Christensens – og før ham hans far Viggo's – initiativ. En frugtplantage og et gartneri, der dækkede 300 tdr. land med mange 'bidragsydere'.

Efter mange års stor frugt- og planteproduktion måtte man lukke lågen 1974. EU havde gjort det urentabelt.

Så mange havde deres gang dér, at der også var bygget 'arbejderboliger'.

Gasværksvej

(Bymidte / 1926)

Forløberen for Gasværksvej var måske øst/vest-strædet '*Lodsens Vænge*'.

1853 projekteredes 'en vej langs stranden'. 1865 bygges byens gasværk (nu Kvicklys plads) og 'vejen langs stranden' (blot kaldt 'Gasvejen') førtes forbi gasværket til badeanstalten '*Venedig*' ved 'Blegstrædehagen'. Gasværkets anlægssum var 1,5 mio. kr. 1896-kortet viser 'Gasvejens' forløb og sygehusets placering (fra 1870) på hjørnet af Blegstræde, mærket nr. 32.

1920-bykortet viser nuværende strækning 'Havnegade' – 'Østerstræde' som 'Havnevej'.

NB: Bemærk den gamle kystlinies forløb, der i dag er markeret med cementmur langs vejens sydside ved Studiestrædes udmunding. Gasværket blev bygget alt for lille og blev derfor udvidet 7-8 gange. De første gaslygter blev tændt 9. december 1865. Nævnes på frisen i Byrådssalen.

Før gaslygterne var der tranlamper. 1844 var der f.eks. 25 stk. på byens 'store' gader og 2 i Kirkestræde. På den tid må der have været 'tranmænd' og fra 1865 'lygtetændere' (og –slukkere). Først 1908 fik man i Holbæk 'fjernbetjening'.

En '*lygtemand*' er et overnaturligt væsen, der lokker mennesker efter sig ud i moser. Søg selv den 'naturlige' forklaring på dette fænomen.

Gasværket ophører med produktion 1972, virker derefter som propangasdepot til 1982, hvor naturgassen holder sit indtog.

Gasværkets bygninger nedrives successive. Elværket blev opført som nabo 1911 og nedlagt 1970. Det første elværk åbnes i New York 1882 og København får sit første 1892. Vi var lidt bagefter, for Kalundborg fik sit 1908 og Slagelse sit 1909.

Jævnstrøm-vekselstrøm-problematikken er en særlig historie.

Gaulagervej

(Markeslev Strand /)

Udstykning fra gården Gaulager.

Forleddet skulle i ældre tid henvise til '*gul*'. *Ager*: se ordforklaring omkr. '*jorder*'.

Gislingevej

(Hagesholm /)

Vejen fra Grevinge til Gislinge skærer på et ganske kort stykke nordvest-hjørnet af kommunen.

1304 Gyslingæ fra gammeldansk '*gisl*' med betydning 'stav', men her oversat til 'noget der springer frem'. Altså '*stedet ved frem-springet*', hvilket vel oversat betyder, at Gislinge – i hvert fald Lille Gislinge – stak næsen ind i den 'gamle' Lammefjord.

Gl. Kirkevej

(Bymidte / 1915)

Holbæk har haft 3 kirker. *Sct. Nicolaus* (de søfarendes skytshelgen) nær Skibbroen (ca. Ahlgade 5-7) kendt fra før 1336. Den blev nedrevet allerede i 1570'erne – foræret til lensmanden 1573 ('en øde kirke') – overflødig efter reformationen. Kirkegården lå ned mod Gasværksvej.

Den anden kirke var Klosterkirken, *Skt. Lucius*, nedrevet 1869, hvor vi i dag har *Skt. Nikolai* Kirke bygget 1872 (jf. 'Kirkestræde') Og den tredje *Vor Frue* Kirke lå her ved Gl. Kirkevej. Hvor gammel den er vides ikke, men den kan godt være bygget i slutningen af 1100-tallet. Den er rimeligvis blevet revet ned kort efter reformationen 1536. Man kaldte en forhøjning øst for Sladderstræde (nu *Østersstræde*) 'Kirkebakken' uden af vide hvorfor. 1913 sank en vogn i med begge baghjul og det viste sig at være en grav. I dag er ruinen markeret med kampesten. (en 'kamp' er et gammelt ord for en granitsten). Gå derhen! Hugo Matthiessen har i årbøger udgivet af 'Historisk Samfund for Holbæk Amt' skrevet en del om denne gamle kirke.

Gl. Ringstedvej

(Holbæk syd / 1975)

Var sammen med Roskildevej de 2 indfaldsveje fra syd. Ringstedvej mistede denne trafikale betydning, da Valdemar Sejrs Vej blev 'udfaldsvejen' 1975. Ringstedvej fik da koblet adjektivet 'gammel' på.

Vejen fører til Tveje Merløse, hvor den i dag svinger ind på Valdemar Sejrsvej (der for øvrigt er amtsvej 'inde fra' rundkørslen). Lige vest for Valdemar Sejrsvejs-krydset ligger den nuværende Søndre Skole (tidl. Merløse skole, bygget 1903, tegnet af Vallekildebygmester Andreas Bentsen, Ivar Bentsens far) som den ene af to skoler, der i 1918 fulgte med ved indlemmelsen af Merløse sogn. Den anden er den nuværende Vestre Skole (tidl. Forskolen) på Kalundborgvej. Søndre Skole er i tiden derefter udvidet ved knopskydning. 2005 vil den blive sammenlagt med Slotsmarksskolen i den nye Absalonskole, der bli-

ver bygget ved 'Kikhøj' (*Vandtårnsvej*), men bygningerne vil fortsat anvendes til undervisning af forskellig art.

Den gamle *skolesti* løb fra Kalundborgvej – dengang 'Villakvarteret' – til Merløse/Søndre Skole næsten som Marievej i dag.

Fra Tveje Merløse er der en stiforbindelse mod syd til Omfartsvejen. Ca. midtvejs på stien står et mindekors for den engelse flyver, der styrtede ned her 27. januar 1943.

Gl. Skovvej

(Søby - Nyby / 1972)

Jyderup skoven har rimeligvis givet vejen navn.

Denne vej ville om nogen kunne fortælle historier. Den 'lige' vej fra Roskilde via Elverdammen til Kalundborg. 'Den korteste vej mellem 2 punkter er en lige linie'. Det gælder dog ikke her. Den er ikke , som Roskildevejen fra Elverdammen til Holbæk, trukket som efter en lineal gennem landskabet, men slynger sig fra by til by – uden at tabe retningen. I 1790'erne begyndte projekteringen af en 'ny' Roskilde-Kalundborg landevej *over Knabstrup*, hvilket vakte røre i Holbæk, for derved ville byen blive reduceret til 'noget' på en stikvej. (Læs om denne 'kamp' under *Roskildevej*).

Holbæk fik sin landevejsforbindelse, men '*Knabstrup-vejen*' blev også en realitet: den første Skovvej.

I dag løber 'den gamle' til tider parallelt med (og med alle sine sving) og til tider opslugt af 'den nye Skovvej'. Og så har den måtte afgive sin titel som amtsvej til 'den nye'.

Gl. Stenhusvej

(Holbæk vest / 1931)

Det oprindelige forløb af Stenhusvej var *over* jernbanen. Afskåret 1921, da viadukten blev bygget længere mod øst. Fik først sit navn 10 år efter.

Se også '*Frilandsvej*' og '*Stenhusvej*'.

Gl. Tuse Næs Vej

(Mårsø / 1972)

Rest af den oprindelige vej 'ind' på Næsset.

(En rigtig Næsbo siger også 'ud' til Holbæk). Her ligger Tuse Områdecener – det tidligere alderdomshjem.

Den nye vej blev anlagt sidst i 1960'erne.

1231 Tuzæhæreth = Tuse Herred.

Måske det gamle navn *Tuzi* på Holbæk Fjord, der måske igen er en afledning af 'tud' med sigte til næsset.

Næs: beslægtet med 'næse', normalt en pynt eller lille halvø, der skyder sig ud i vandet. 'Herred': et myndighedsområde kendt fra vikingetiden, der fremtræder selv i dag som adm. område. Lidt forskellig angivelse af herredsantallet, men 150 til 200 stk. afhængigt af, hvor stort man dengang regnede Danmark (f.eks. incl. Skåne).

Holbæk by lå i Merløse (Myærløse) Herred, mens Slottet reelt lå i Tuse (Tudse) Herred, der var/er ret stort. Senere – ved indlemmelse og vokseværk mod vest – kom Holbæk by til at ligge i begge Herreder, men en købstad er ikke administrativt underlagt et herred.

Gl. Tåstrupvej

(Holbæk øst /)

1199 Tostethorp, en *torp*-landsby, et udflyttersted. Endelsen *-torp* er ændret til *-rup*.

Det er lidt svært at se, men manden 'Tosti' har været initiativtageren. *Tosti* er kortform af *Thorsten*.

Landsbyen ligger i dag, hvor den 'altid' har ligget, nu blot indeklemmet mellem jernbanen og Valdemar Sejrsvej.

Den 'gamle' vej er den, der før jernbanens tid førte mod øst til Roskilde Landevejen.

I dag er der jo også en *Ny Tåstrupvej* parallelt med Gl. Tåstrupvej.

Glentevej

(Holbæk vest /)

'Fuglekvarteret' (i folkemunde 'Pipkvarteret').

Fuglen med den '*glidende flugt*' – en eminent svæveflyver, med en lang, dybt kløftet hale.

Lever af ådsler og var næsten udryddet for 100 år siden på grund af mange forgiftede dyrelig, men er nu i luften igen.

Den er – som alle rovfugle – nu totalfredet. 1994 faldt de sidste dispensationer væk.

Godthåbsvej

(Holbæk øst / 1911)

Område 'Fruens Vænge'.

'Byggeforeningernes vej' med mange smukke huse.

'Holbæk Byggefor.' opførte 1911 tretten dobbelthuse i den nordlige ende af vejen (ni gavlhuse og fire længehuse). Flere arkitekter var impliceret.

'Byggefor. af 1918' opførte d.å. 2x5 dobbelthuse med valmtag midt på vejstrækningen (nr. 39-57 og nr. 50-68) ved ark. Holm Møller. Samme boligfor. byggede huset på Dragerupvej, nu *Munkholmvej* 21,23,25.

I den sydlige ende af vejen byggedes 1926 yderligere 10 dobbelthuse ved ark. Johs. G. Petersen.

1930 opførtes byens andet aldersrentebyggeri (nr. 61,63,65). Det første 'Aldersrentehus' blev opført på Dragerupvej – nu *Munkholmvej* 27, 29, 31 og 33.

Allerede 1912 blev den nordlige ende af vejen offentlig og i 1918 den sydlige.

Vejnavnet blev foreslået af byggeforeningsmedlem I. Hansen.

Valmtag: den skrå tagflade på husets gavlen-der.

Grandløse Kirkevej

(Ll. Granløse / 1972)

Blind vej.

'-løse' navne knytter sig til landsbyer fra jernalderen. Historisk meget spændende forløb. Hvad 'Grand' hentyder til er uvist, men har måske noget at gøre med 'grus'.

'-løse' har nok her betydning '*skråne*', altså bakkeskråning og dermed er der fri kombinationsret.

Landsby med gadekær og kirke fra romansk tid. Tre gårde (før fire) og fire huse. Næsten som et anskuelsesbillede fra skolestuen. Øst for gadekæret står en 1920-Sønderjyllandsten, men rejst af hvem? her i denne lille landsby.

De to 'Grandløser' kirke ligger her i Lille Grandløse mod nord. Store Grandløse (se denne) ligger mod syd – i dag en enklave. Der går to kirkestier her til kirken. I dag er de begge kun svage 'cykelspor' i terrænet, men prøv dem alligevel en dag. Fra nord – kort efter 'Engdraget' – skærer den fra Roskildevej ned mod kirken. Videre fra kirken mod syd fortsætter den til St. Grandløse (i gammel tid naturligvis regnet den anden vej). Der omtales tidligere et Grandløse Bjerg i området. Er det måske nuværende 'Tornehøj' (35 m) mellem de 2 Grandløser? Mellem Store og Lille Grandløse lå *deres* mejeri.

Grandløseparken

(Holbæk syd / 1980)

Det ene af de 2 store kolonihaveområder syd for byen. Udlagt med 103 haver og 60 i reserve.

Det andet område hedder 'Rørvangsparken', anlagt 1965 med 160 haver.

Gransporet

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Grantræet er det mest udbredte træ i Danmark, men måske ikke så længe, hvis man kan stole på de prognoser, der følger efter de senere års klimaændringer. Grænsen vil iflg. dem flyttes nord for Danmark. Indført i 1700-tallet.

Navnet '*gran*' betyder egentligt: *overskæg*, 'noget der stikker frem'.

Granvej

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Gran kan også betyde *spids*, hvilket jo passer fint med træets form.

Grævlingestien

(Bognæs / 1972)

'Sommerhusområde'.

Det lille, danske 'rovdyrsområde' på Bognæs. I ældre tid (og i Jylland) blev grævlingen kaldt '*Brokken*' ('den med fremragende snu-

de'), men ellers forbindes navnet med '*en der graver*', da den bor i et system af underjordiske gange.

Med sin sort-hvide ansigtstegning kan grævlingen ikke forveksles med noget andet dyr.

Den lever normalt i klaner: en dominerende han, et par hunner samt de sidste par kuld unger.

Den går i vinterhi, men ikke dvale.

Grævlingen blev totalfredet 1994, hvilket har bevirket at bestanden vokser.

Grønhøjvænge

(Løserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Paradoksalt er der på stedet en lavning – ikke en høj. Dog stiger terrænet mod nord.

I folkemunde 'Grønhullet' på grund af sænkningen. Der lå 2 husmandsteder 'dernede', hvorfra udstykningen stammer.

Vænge: se ordforklaring omkr. '*jorder*'.

Grønnevej

(Orø, Bybjerg Strand /)

'Sommerhusområde'.

Uden tvivl med henvisning til farven '*grøn*'.

Guredevej

(Gurede / 1972)

Vejen til en samling huse på Tuse Næs øst for Hagedsted.

Vejen slynger sig mellem Store Bøgebjerg og Lille Bøgebjerg, hvor sidstnævnte er halvt afgravet mod syd.

1272 Gufærud. 1370 Gwrethe udlagt som '*rydningen, der er udsat for vind (tåge)*'.